բոնիմոս պահած է երբայական բառը jubilaeus, յոբիլական ձեւով. նոյնը ընդունուած էր նաեւ յոյն քրիստոնէական գրականութեան մէջ՝ ἰωβηλαῖος, նաեւ ἰωβήλ (առ Եւսեբիոսի). նոյնը նաեւ հայ գրականութեան մէջ մուտ գտած է յոբելեան ձեւով: Այս իմաստով ալ կը գործածուի. «Հասեալ իցէ ամն յոբելեան, զի նա ինքն է ամն յիսնեբորդ». Եփր. (Մեկն. Ելից.), Ա., 174: — «Սկիզբն ԽԱ. յոբելենի (ἰωβηλαίου) ըստ երբայեցւոց. իսկ յոբելեան (ἰωβήλ) ասի առ երբայեցիս ամն յիսներորդ»: Ակակ Նախագր. Ղեւտականին. «վասն Ծ. ամին որ է յոբելեան» (191 հրտ. Զօհրապ.):

Յաջորդ դարերուն գործածուած է յոբելեան նաեւ 50ական չրջան աւուրց. այսպէս «ի յոբելէնն (Զատկէ) զալուստ Հոգւոյն սրբոյ» (կանոնք Գր. Նարեկացւոյ, Ձեռ. Մխիթ. Մատ. Վիեննայ, թ. 810, թղ. 165ա):

Նկատմամբ բառին հոլովման տեսանք եւս. Քրոնիկոնի մէջ սեռական ձեւը յոբելեանի, համապատասխան դասական հոլովման բառին: Նոյն տեղիքը սակայն յառաջ բերուած Անանուն Ժամանակագրութեան մէջ (ըստ 981ին գրուած ձեռագրի ընթերցման) բառս յոբելեան առած է «յոբելինի» սեռական ձեւը (էջ 31 հրտ. Սարգիսեան). անշուշտ ոչ պատահականութեամբ: Նկատելի է որ Ը. եւ յաջորդ դարերուն այս հոլովաձեւն է ընդհանրապէս ընդունուածը, որ եւ հասած է մինչեւ Ժթ. դար: Բաւական կը համարիմ յառաջբերել հոս հինէրէն մէկ քանի վկայութիւններ. «յետ այսը յոբելինի տեսանելոյ յերրորդ ժամու ղՀնորհս Հոգւոյն սրբոյ հեղեալ յառաքեալսն» (Ճառ յեկեղեցի, Յովհ. Օձնեցւոյ Մատենագրութիւն, էջ 97): «Քառասուն եւ ինն աւուրց եւ ամացն Թիւ յոբելինին ի նմին Մովսիսէ կարդացաւ» (Յոսրով վարդապետ, Հանդ. Ամս., 1905, էջ 312): «Ցեօթնիցս եօթնեւորդ յոբելինիցն ... յաւարտումն կատարման հինգերեակ յոբելինին» (Գր. Նարեկացի, Մատենագրութիւնք, էջ 268):

Յոբելեանի սեռական՝ Յոբելինի ձեւէն ծագած է աշխարհաբարի մէջ այժմ գործածական յոբելինական, յոբելինաւոր: Այսպէս համեմատէ Jubelbraut, յոբելեան կատարող՝

կրին ձերում... եւ սրբեսջիք զամն յիսներորդ տարւոյն. եւ քարոզեսջիք թողութիւն ի վերայ երկրին՝ ամենայն բնակչաց նորա, զի տարի թողութեան եղիցի ձեզ այն ազդեցութիւն»:

յոբելինաւոր ամուսին: Jubelgesang, երգ յոբելինի (Հ. Ա. Կոյլաւ, Բառագիրք վերմաներէն-հայերէն, Վիեննա 1889). որոնք զասական լեզուի օրէնքով պիտի ըլլային յոբելեանի, յոբելեանական, յոբելեանաւոր):

Հ. Ն. Ակինեան

ԱԼԻՍ ՕՏԵԱՆ, Արարատի ժառանգաւորները: Բոստոն, տպ. Պայքար, 1938, 8°, էջ 407: Գին՝ տոլար 1·50:

Ճանապարհորդական տպաւորութիւններն են ուղեւորութեան մը, զոր կատարած է Օր. Ալիս Օտեան (1935 Յունիս 7—21 Յունիս 1936): Մեկնելով Նոր Աշխարհէն կը հասնի Հավր եւ Պարիս—Լոնտոն—Լեհնիզրադ—Մոսկուա—Թիֆլիս գծով կը ժամանէ Երեւան: Երկու չաբաթ կը մնայ Հայաստան. եւ Թիֆլիս—Բաթում—Երուսաղէմ—Գահիրէ—Պարիս—Լոնտոն գծով կը վերադառնայ Ամերիկա:

Ճարտար վրձինով կը նկարէ տեսարանները եւ զգացածները ճանապարհին: Նկարագրութեանց ընդարձակագոյն դաշտը կը կազմէ Հայաստան: Մայր հայրենիքի կարօտը զրգռած է գինքը ձեռնարկելու ուղեւորութեանս: Եւ հայ ժողովուրդին մէջ, հայ արեւին տակ, Արարատի մոգիչ պատկերին առջեւ հրճուած է իր սիրտը: Շրջահայեաց ակնարկով դիտած է երկրին չինարարական, արդիւնաբերական, մշակութային հաստատութիւնները եւ վերելքը. նկատած է նաեւ ժողովուրդին կենցաղն եւ մտածելակերպը նոր սերունդին: Նոր Աշխարհին լուսին տակ զարգացած Ուղեւորին տպաւորութիւնները զանազան եղած են, ուրախ եւ տխուր: Վերջիններուս վրայէն անցած է հարեւանցիկ ակնարկով: Խանդավառած են իր հոգին հայրենիքի բնութիւնը, վերաշինութիւնը եւ յառաջդէմ քայլերը:

Ցիշողութիւններն են, զորոնք գրի կ'առնէ Ուղեւորս յետ վերադարձին: Ինչ ինչ պատկերներ ներկայացուած են տուեւերազծերով, ուրիշներ բնութեան վրայէն խնամով նկարուած, կան նկարներ ալ, որոնք, ինչպէս ինձ կը թուի, արհեստանոցի գործեր են: Բայց գեղեցիկ են ամենուրեք նկարչին տեղծագործութիւնները:

Կ'երեւայ թէ Ուղեգրին յիշողութիւնը գաւաճանած է էջ 279, երբ կ'ըսուի թէ գնացքը կէսօրին մեկնելով Երեւանէն յաջորդ առաւօտ ժամանած է Լենինական: Էջ 129· «Շահ-Աբաս 590ին» պէտք է կարդալ 1590ին: Կը կարօտին ուղղութեան արեւելեան բառով յառաջ բերուած տողերու մէջ ինչ ինչ սուութիւններ:

Ուղեգրին հաճելի եւ զուարթ նկարագրութիւնը կը համայն ընթերցողները եւ կը վառէ անոնց սրտին մէջ հայրենիքի կարօտը:

Հ. Ն. Ա.

ԳՐ. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ [ԿԻԼԻԿԵՑԻ], Մարաշ կամ Գերմանիկ եւ Հերոս Զէյթուն: Նիւ Եորք 1934, Գերմանիկ եւ Հերոս Զէյթուն: Նիւ Եորք 1934, 8°, էջ ժե + 944: Հրատարակութիւն Մարաշի հայրենակցական Միութեան կեդր. վարչութեան Ամերիկայի:

Թերեւս ուշ կու գամ ներկայացնելու մեր ընթերցողներուն աշխատութիւն մը, որ չորս տարի յառաջ լոյս տեսած է: Կան գրքեր, որոնք ժամանակով չեն կորսնցներ իրենց արդիականութիւնը: Այսոնցմէ մէկն է աշխատութիւնս:

Գր. Գալուստեան ձեռնարկած է աշխատութեանս 1930ին յանձնարարութեամբ Մարաշի հայրենակցական Միութեան Ամերիկայի չրջանակի կեդր. վարչութեան: Իրեն կայի չրջանակի կեդր. վարչութեան: Իրեն աղբիւրներ եղած են ի սկիզբան ցրուած հայրենակիցները, որոնք մատակարարած են հում նիւթեր: Տեղեկութիւնները, զորոնք կ'ամփոփէ հատորս, ըստ մեծի մասին յիշողութիւններ են, ըլլալով անհնարին տեղւոյն վրայ հետազօտութիւններ ընել:

Գործ մը, որ նախապատերազմեան չրջանին անտես եղած էր, կը ձեռնարկուի այժմ, երբ մարդաթափուր է հայրենիքը: Բայց ուշ ալ նուչ է. մանաւանդ քանի կան դեռ կեանքի քաղաքակիցներ, որոնց յիշողութեան բովը հարկ է այժմ իրրեւ անդիր գրականութիւն չհատագործել: Ասոքա կ'արժէ ուրիշ հայաշատ քաղաքներու համար ալ, որոնց պատմութիւնը պէտք է գրուի:

Այս գիտակցութիւնն ունեցած է Գալուստեան, որ դնելով հրապարակի վրայ հայկակ հատորս, «կը փափաքինք, կ'ըսէ, օրինակ ըլլալ ուրիչ քաղաքներու Միութեանց, սոյն օրինակ հատորներու մէջ ամփոփելու իրենց հայրենի աւաններուն եւ քաղաքներուն յիշատակները» (էջ է):

Դժուար է գրախօսականի սահմանափակ էջերու մէջ խտացնել ընդարձակ երկասիրութեան մը ճոխ բովանդակութիւնը: Պիտի խոստովանինք աստէն ի սկզբան թէ հեղինակը հանած է իւր գործն ի գլուխ փայլուն յաջողութեամբ:

Առաջին գլուխները կը կազմէ Կիլիկիայի տեղագրութիւնը, ներս առնելով Ատանա, Հալէպ, Մարաշ եւ Զէյթուն (3—190): Վերջնոյս բախտը սերտիւ կապուած է Մարաշի վրայ, կու տայ անոր անցելոյն պատմական պատկերը (191—275), Նախապատերազմեան չրջանը (695—726), Ցեղափոխական չարժումը (732—833), Գաղթը (834—902) եւ Ծանօթ դէմքերը (903—934): Ուրոյն գլուխներով նկատի կ'առնէ Մարաշի տնտեսական կեանքը (276—306), Ընտանեկան եւ ընկերային կեանքը (307—352), Գաւառատարբերաը (353—425), Կրթական կեանքը (426—534), Հայ աչուղներն ու գրագէտները (535—567) եւ Երեք յարանուանութեանց եկեղեցական կազմակերպութիւնն եւ գործունէութիւնը (568—694):

Հիացմունքով կը տեսնէ մարդ այն հարուստ, բազմազան տեղեկութիւնները, որոնք համադրուած են հատորիս մէջ անկաւոր գաւառագրութեամբ: Ճոխ պատկերազարդութիւնը կենդանութիւն կը պարգեւէ պատմութեան մը որ մեռած է մեզի համար: Եւ այս աշխատանքը տարած է Հեղինակը չրջագայ չորս տարիներու, հետաքրքիր աշխարհի մը մէջ, հետու հայկական ճոխ մատենադարաններէ: Գրաւոր աղբիւրներու պակասը զգալագէս ապդած է պատմական բաժնին վրայ: Զինք ուղեր ասով նուազեցնել գործին արժէքը. բայց համոզուած կենք, թէ լատադոյն պայմաններու մէջ կարող էր աշխատութիւնս գոնէ կիսով աւելի լայն ծաւալ ստանալ: Այս պակասին կարող է մանակը գարման տանիլ: Իսկ Գալուստեան ի գլուխ հանած է հոյակապ գործ մը, զոր միայն ներկայիս կարելի էր կատարել. եւ կատարուած է:

Էջ 237 յառաջ բերուած Յայտաւուրքի չիշատակարանը գրուած է $2\times11\times50+52$ թուին, այն է 1703: Ցիշատակարանս տե՛ս այժմ Արարատզգ արքեպ. Սիւրմէեան, Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Հալէպի, Ա., էջ 276—277:

Հ. Ն. Ա.

© National Library of Armenia